Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

TEZE DISERTAČNÍ PRÁCE

Filosofický postoj k životu a ke smrti u lidí, kteří se ocitli na hraně života a smrti

Philosophical approach to life and death of people who were between life and death

Mgr. Silvie Příplatová

Školitelka: PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.

Studijní program: Filozofie

Studijní obor: Filozofie

2023

ABSTRAKT

Tato disertační práce vstupuje do hlubin filozofické reflexe nad podstatou lidské existence a jejím vztahem k životu a smrti, a to zejména u jednotlivců, kteří prošli extrémními životními situacemi. Zkoumá postoj ke svobodné vůli, životu a smrti u lidí, kteří se ocitli na pokraji života ať už kvůli závislosti a nemoci, nebo jiným život ohrožujícím situacím. Cílem je nejen analyzovat změny v postojích těchto jednotlivců k životu a smrti, ale též zkoumat duševní a filozofický rozvoj, který může být podněcován tímto existenčním limitem. Bez ohledu na příčinu této konfrontace s hranicí života a smrti se snažíme odhalit, jak tato zkušenost ovlivňuje hlubší rozměry lidského bytí.

Práce vychází z přesvědčení, že nemoc, ačkoli představuje výzvu pro fyzickou rovinu, působí mimořádně i na duševní sféru. Rovněž poukazuje na dopad nemoci na fyzickou a duchovní stránku člověka a snaží se to ukázat na základě zkoumání děl významných filozofů, jejichž myšlenky formovaly svět. Toto tvrzení podložíme analýzou děl významných filozofů, kteří svými myšlenkami formovali naše chápání lidské existence. Od Aristotela přes Descarta, Nietzscheho až po Heideggera se pokusíme propojit teoretické koncepty s konkrétními životními příběhy.

V analýze životních příběhů jednotlivců konfrontovaných s drogovou závislostí, alkoholismem a onkologickými i jinými onemocněními poskytneme interdisciplinární pohled na spojení teoretických konceptů svobody a myšlení s konkrétními existenčními situacemi. Tato disertační práce nejen prozkoumává teoretické koncepty filozofů, ale též přináší filozofickou reflexi do praktického kontextu životních osudů, čímž vytváří most mezi abstraktními teoriemi a konkrétními životními realitami.

KLÍČOVÁ SLOVA

filozofická reflexe, lidská existence, život a smrt, duševní rozvoj, extrémní životní situace, Aristoteles, Augustin, Descartes, Kant, Hegel, Schopenhauer, Nietzsche, Heidegger, Patočka

Úvod

Lidská touha po přežití se v extrémních situacích projevuje v nejintenzivnější podobě. Osoby stojící na hranici života a smrti často vyvinou nesmírné fyzické, duševní a morální úsilí, které překračuje běžné lidské možnosti. Těla ohrožená a vystavená extrémnímu tlaku dokážou přežít zdánlivě nemožné. Tento fenomén přivedl autorku k volbě tématu inspirovanému životními příběhy lidí závislých na drogách, alkoholu nebo bojujících s onkologickými a jinak závažnými onemocněními. Tito jedinci čelili smrti v důsledku předávkování, závislosti či prognózám lékařů, avšak dokázali překročit vlastní meze a transformovat svůj pohled na život i smrt.

Cílem disertační práce je představit filozofickou reflexi a změnu postoje k životu a smrti u lidí, kteří zažili extrémní situace, ať už z jakéhokoliv důvodu. Práce se zaměřuje na historickou chronologii, představuje vnímání svobodné vůle od antiky až po současnost. Zahrnuje analýzu myšlenek filozofů, jako jsou např. Aristoteles, Descartes, Nietzsche a Heidegger, kteří formovali koncepce svobody a svobodné vůle.

Další úroveň disertace se věnuje Nietzscheho kontroverznímu pohledu na svobodnou vůli a jeho odmítání tradičních představ o racionálním rozhodování jednotlivce. Následuje pohled na Heideggera, který přináší unikátní perspektivu, v níž tvrdí, že lidé nejsou autonomními činiteli se svobodnou vůlí, ale jsou ovlivněni minulostí, současností a svým prostředím.

V rámci disertační práce bude analyzováno široké spektrum filozofických postojů, od antiky až po moderní éru, a propojí se s konkrétními lidskými osudy spojenými s drogovou závislostí, alkoholismem, onkologickými a jinak závažnými onemocněními. Tímto způsobem se disertace snaží propojit teoretické koncepty svobody a myšlení s konkrétními životními situacemi, což otevírá nové perspektivy k porozumění lidské existence. Práce se rovněž zaměřuje na bioetický rozměr, rozšiřuje diskuzi o etickém rámci v extrémních situacích a poskytuje interdisciplinární pohled spojující filozofii, psychologii, lékařství a sociologii. Celkově přináší hlubší pochopení filozofických postojů v životě a smrti, obohacuje výzkumnou sféru a přispívá k diskusi na katedře Filozofie a Pedagogiky.

Cíl práce

Cílem disertační práce je zkoumat a analyzovat filozofickou reflexi a změnu postoje k životu a smrti u lidí, kteří se ocitli na hraně života a smrti z různých důvodů, jako jsou drogová závislost, alkoholismus nebo onkologická a jinak závažná onemocnění. Práce si klade za úkol propojit teoretické koncepty svobody a myšlení z různých filozofických tradic, včetně Aristotela, Descarta, Nietzscheho a Heideggera, s konkrétními životními situacemi, jak je ilustrováno životními příběhy zkoumaných osob.

Teoretická část disertační práce bude strukturována na základě historické chronologie, přičemž se v úvodních kapitolách teoretické části bude věnovat vnímání svobodné vůle začínající u Aristotela a postupující přes klíčové myslitele jako René Descartes, Friedrich Nietzsche a Martin Heidegger. Cílem je porozumět různým filozofickým perspektivám na svobodu a myšlení a jejich vlivu na lidský život.

Empirická část práce bude zaměřena na konkrétní životní příběhy lidí, kteří čelili extrémním situacím spojeným s drogovou závislostí, alkoholismem nebo onkologickými a jinak závažnými onemocněními. Tato část se snaží propojit abstraktní filozofické koncepty s konkrétními etickými dilematy a realitami každodenního života.

Celkový přínos disertační práce spočívá v propojení teoretického zkoumání s existenciálními otázkami v extrémních situacích a vytvoření mostu mezi abstraktními filozofickými teoriemi a konkrétními životními realitami. Práce představuje interdisciplinární přístup, spojuje filozofii, psychologii a sociologii, a přináší nové perspektivy do bioetického rámce v extrémních situacích. Výzkum poskytuje hlubší pochopení filozofických postojů k životu a smrti a obohacuje výzkumnou oblast, což má potenciál ovlivnit nejen obor filozofie, ale i pedagogiku. Získané poznatky mohou sloužit nejen pro další výzkum, jako inspirace pro jednotlivce čelící těžkým životním výzvám, ale i jako inspirace pro pomáhající pracovníky, kteří ať již profesionálně, nebo nikoliv jsou těmi, kteří pomáhají těm, kteří v tíživých životních situacích jsou.

Metodika práce

Metodika disertační práce kombinuje teoretické analýzy s empirickým výzkumem s cílem propojit filozofické koncepty s konkrétními životními příběhy. Níže je uveden obecný plán metodiky, který lze upravit v souladu s konkrétními potřebami a specifiky výzkumu.

V první části teoretické analýzy budou představeny klíčové myšlenky filozofů zabývajících se svobodnou vůlí a myšlením, včetně Aristotela, Descarta, Nietzscheho a Heideggera. Bude proveden přehled vývoje filozofických konceptů od antiky po moderní dobu.

V empirickém výzkumu budou představeny identifikace a výběr respondentů, kteří prošli extrémními situacemi spojenými s drogovou závislostí, alkoholismem nebo onkologickými a jinak závažnými onemocněními. Výběr zohlední různé věkové skupiny, pohlaví, sociokulturní pozadí atd. Výzkum bude zahrnovat kvalitativní metody, jako jsou hloubkové rozhovory s respondenty. Otázky budou strukturovány tak, aby odhalily změny v postojích k životu a smrti po prožitých extrémních situacích.

Výsledky práce a diskuse

Disertační práce systematicky analyzovala různé lidské příběhy propojující je s filozofií významných myslitelů s cílem poskytnout hluboký vhled do lidské povahy, utrpení a síly lidské vůle. Zjištění této studie ukazují, že filozofie jako intelektuální rámec může výrazně obohatit naše chápání a interpretaci lidských příběhů.

Výzkum závislostí na drogách, alkoholu a onkologických a jinak závažných onemocnění podrobně zkoumal závažné výzvy, vyžadující komplexní přístup. Filozofické koncepty Aristotela, Augustina, Descarta, Kanta, Hegela, Schopenhauera, Nietzscheho, Heideggera a Patočky byly důkladně analyzovány jako inspirační zdroje pro překonávání těchto výzev.

Aristotelova koncepce střední cesty zdůraznila význam vyváženého života při konfrontaci se závislostmi a nemocemi. Augustin vyzval k hledání pravdy a vnitřního smyslu jako podpory při překonávání obtíží. Kant přinesl perspektivu etiky a povinnosti, ukazující naši zodpovědnost v procesu uzdravování. Hegelova dialektika nabídla vhled do transformace a růstu jako prostředku překonání závislostí a nemocí.

Schopenhauer připomněl, že utrpení je neodmyslitelnou součástí lidského života, a vyzval k hledání vnitřního klidu v obtížných okamžicích. Nietzsche a jeho myšlenky o vůli k moci a nadčlověku poskytly inspiraci k překonávání překážek. Heideggerova myšlenka o bytí a smrti vyvolala uvědomění vlastní konečnosti a hledání smyslu života v obtížných situacích. Patočkova filozofie o existenci zdůraznila důležitost přijetí vlastní existence a hledání smyslu navzdory výzvám.

Celkově lze konstatovat, že filozofická reflexe těchto lidských příběhů poskytuje hluboké vhledy do lidského utrpení, síly vůle a vnitřní transformace. Filozofie může sloužit jako inspirace, rámec a zdroj podpory pro jednotlivce v jejich cestě k překonání závislostí a onkologických onemocnění. Tyto příběhy také zdůrazňují důležitost empatie, porozumění a podpory pro ty, kteří procházejí těmito obtížnými životními situacemi.

Závěr

Téma *Filosofický postoj k životu a ke smrti u lidí, kteří se ocitli na hraně života a smrti* je v disertační práci detailně zkoumáno. V teoretické části jsou analyzovány otázky týkající se svobodné vůle a zaměřuje se na pohledy významných filozofů. V praktické části prezentuje životní příběhy lidí čelících těžkým situacím, odhalující dramatické změny v jejich životním přístupu.

Cílem empirické části práce bylo zjistit, jak respondenti vnímají svobodnou vůli před a po dramatických životních událostech. Zjištění ukázala, že tito jednotlivci považují za příčinu svých obtíží špatné návyky a hazardování s vlastním životem. Následné dramatické změny vedly k uvědomělému chování a péči o duševní zdraví.

Příběhy drogově závislých, alkoholiků a pacientů s vážnými onemocněními poskytují pohled na různé motivace vedoucí k jejich stavu. Filozofické koncepty Aristotela, Augustina, Descarta, Kanta, Hegela, Schopenhauera, Nietzscheho, Heideggera a Patočky jsou aplikovány k pochopení jejich transformace.

Filozofie nabízí různé perspektivy pro lidskou existenci, přispívá k hlubšímu pochopení hodnot a odpovědnosti za vlastní život. Výsledky ukazují, že každý jedinec má schopnost změnit svůj přístup k životu. Práce konstatuje, že filozofický pohled může být inspirací pro překonávání životních obtíží a hledání vnitřního klidu.

V závěru je třeba zdůraznit, že tato filozofická reflexe není zaměřena na poskytnutí definitivního řešení pro jednotlivé příběhy a jejich výzvy. Místo toho nabízí širokou škálu perspektiv, které mohou být užitečné při hledání smyslu, síly a naděje v boji s obtížemi, které přinášejí závislosti a onkologická onemocnění. Autorka prezentuje práci na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy a zdůrazňuje praktické důsledky filozofického přístupu nejen pro jednotlivce, ale i pro společnost.

Seznam použitých informačních zdrojů

ARISTOTELÉS. *Etika Níkomachova*. 4., nezměn. vyd. Praha: Rezek, 2013, 291 s. ISBN 978-80-86207-35-3

ARISTOTELÉS. *Metafyzika*. Přeložil Filip KARFÍK. Praha: Oikoymenh, 2015-. ISBN 978-80-7298-209-7

AUGUSTIN. *Vyznání*. V Kalichu 6. vyd. Přeložil Mikuláš LEVÝ. Praha: Kalich, 2012. ISBN 978-80-7017-165-3

AUGUSTIN. *O milosti a svobodném rozhodování: Odpověď Simplicianovi*. Přeložil Stanislav SOUSEDÍK, přeložil Ondřej KOUPIL. Praha: Krystal OP, 2000. Thesaurus (Krystal OP). ISBN 80-85929-41-4

DESCARTES, René. *Meditace o první filosofii; Námitky a autorovy odpovědi*. Praha: OIKOYMENH, 2003. ISBN 80-7298-084-X

HEGEL, Georg Wilhelm Friedrich. *Fenomenologie ducha*. Přeložil Jan KUNEŠ, přeložil Milan SOBOTKA, přeložil Jan PATOČKA. Praha: Filosofia, 2019. Základní filosofické texty. ISBN 978-80-7007-553-1

HEIDEGGER, Martin. *Bytí a čas*. 2., opr. vyd. Praha: Oikoymenh, 2008. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-80-7298-048-2

KANT, Immanuel. *Kritika čistého rozumu*. Přeložil Jiří CHOTAŠ, přeložil Ivan CHVATÍK, přeložil Jaromír LOUŽIL. Praha: OIKOYMENH, 2001. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 80-7298-035-1

KANT, Immanuel. *Kritika praktického rozumu*. Praha: Nakladatelství Svoboda. 1996. ISBN 80-205- 0507-5

NIETZSCHE, Friedrich. *Mimo dobro a zlo: předehra k filosofii budoucnosti*. Praha: Aurora, 2003. ISBN 80-7299-067-5

NIETZSCHE, Friedrich. *Nečasové úvahy*. 2. vyd. Přeložil Pavel KOUBA. Praha: Mladá fronta, 1992. Váhy (Mladá fronta). ISBN 80-204-0287-X

NIETZSCHE, Friedrich. *Tak pravil Zarathustra*. Olomouc: Votobia, 1992. Šlépěj v okně. ISBN 80-85619-28-8

PATOČKA, Jan a Věra SCHIFFEROVÁ. *Komeniologické studie: soubor textů o J. A. Komenském*. Praha: Oikoymenh, 1997. Oikúmené (OIKOYMENH). ISBN 80-86005-52-6

PATOČKA, Jan, KOUBA, Pavel a Ivan CHVATÍK, ed. *Přirozený svět jako filosofický problém*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1992. Orientace (Československý spisovatel). ISBN 80-202-0365-6

PLATÓN, *Zákony*. Čtvrté, opravené vydání. Přeložil František NOVOTNÝ. Praha: OIKOYMENH, 2016. ISBN 978-80-7298-214-1

SCHOPENHAUER, Arthur. *O vůli v přírodě a jiné práce*. Praha: Academia, 2007. Europa (Academia). ISBN 978-80-200-1547-1